

Hafıza Sanatı
Metis Kitap'tan

gazete duvar
kitaP.

SAYI: 98 YIL: 2

Olga Tokarczuk
doğaya 'can' katıyor

11

Yasanın üzerinde tepinmeye çalışan insan hakkında

Özge Uysal

17

'Ne güzel bir dünya bu, iyi ki geldim'

Doğuş Sarpkaya

25

'Haremin son kızı' Emine Adalet'in ilginç hayatı

Gökhan Akçura

20

O, Antonin Artaud

Emek Erez

27

George Saunders'ın 'Aralığın Onu'

Bülent Ayyıldız

33

Nêrinek li ser romana Mîrzayê Reben

Hasan Polat

Sayı: 98 | Şubat 2020

Yayın Sahibi**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,****San. ve Tic. A.Ş. adına**

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Anıl Mert Özsoy

Katkıda Bulunanlar

Erhan Yılmaz, Özge Uysal, Doğuş Sarpkaya, Gökhan Akçura, Emek Erez, Bülent Ayyıldız, Hasan Polat

Yönetim Yeri:Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.
Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234
Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212)
3463635e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu sayımızda 2018 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Olga Tokarczuk'u kapağımıza taşıdık. Tokarczuk'un son romanı Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde 2006 ve 2016 yıllarında Lehçe çeviride iki önemli ödüle layık görülmüş Neşe Taluy'un çevirisiyle Timaş Yayınları tarafından yayımlandı. Tokarczuk, temelde 'meta' olan doğa ve hayvanları, tekrar 'canlı' ve 'özne' konumuna getiren, kiliseye karşı eleştirel bir cümle kurabilen, otoriterinin gözünde yok sayılan Janina'nın yeniden varoluş ve yaşamı anlamlandırma çabası olarak olarak şimdiden modern edebiyatın en özel örneklerinden olacak bir metin olarak okurunu bekliyor. Erhan Yılmaz yazdı.

Tokarczuk, bu romanıyla birlikte okurlarının romandaki her bir ögenin anlamı üzerine bir çevirmen titizliğiyle eğilip semboller, feminist mesajları ve insan odaklı dünya görüşünün batışı üzerine daha çok düşünmesini talep ediyor. Özge Uysal'ın kaleminden...

George Saunders'ın öykü derlemesi olan "Aralığın Onu", sıradan insanın deneyimine odaklanarak kişisel başarısızlıkların, düş kırıklıklarının, baskının ve umutla beslenen sınıfsal kaygıların insanı nasıl bir saplantılar labirentine soktuğunu gösteriyor. Saunders, Amerikan toplumunu ve aile yapısını anlatırken evrensel bir biçimde insana dair olan karanlık tarafı bulup yakalıyor. Bülent Ayyıldız inceledi.

Fransız yazar, şair, oyun yazarı ve oyuncu Antonin Artaud'nun seçilmiş metinleri, şiirleri ve desenlerinin yer aldığı "Ben, Antonin Artaud" Ve Yayınevi tarafından yayımlandı. Kitap, içinde yer alan metinlerde Artaud'nun kendi benliğiyle, toplumla, yaşama, bedeniyle, içinin derinleriyle kurduğu ilişkiye Artaud'nun yazısından yükselen haykırışı duyuruyor okura. Emek Erez yazdı.

Bir De Ruhi Su Geçti, Ruhi Su'nun hayatını, müzikal yolculuğunu ve düşüncelerini öğrenmek için bir başlangıç kitabı. Kitap, her başlangıç kitabı gibi eksikler içerse de önemli bir boşluğu doldurmayı başarıyor. Aynı topraklarda doğduğumuz ve nefes aldığımız için gurur duyduğumuz bir sanatçıyla ilgili neredeyse tek kaynak kitap olması ise yayın dünyamızın eksiklerini gözler önüne sermesi açısından manidar. Doğuş Sarpkaya ele aldı.

Hasan Polat ve Gökhan Akçura yazılarıyla bu sayımıza katkıda bulunan diğer isimler oldular.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar...

Anıl Mert Özsoy

Olga Tokarczuk doğanın hesabını soruyor!

Olga Tokarczuk'un kaleme aldığı Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde temelde 'meta' olan doğa ve hayvanları, tekrar 'canlı' ve 'özne' konumuna getiren, kiliseye karşı eleştirel bir cümle kurabilen, otoritesinin gözünde yok sayılan Janina'nın yeniden varoluş ve yaşamı anlamlandırma çabası olarak olarak şimdiden modern edebiyatın en özel örneklerinden olacak bir metin olarak okurunu bekliyor.

Erhan Yılmaz

Tüm dünyada adından söz ettiren bir yazar olan Olga Tokarczuk, ele aldığı konular ve bunları kavramsallaştırarak kaleme almasıyla dikkatleri üzerine çekti. Tokarczuk'un yaptığı bu önemli yazınsal katkı, edebiyat kamuoyunun çok önemseydiği iki ödülle taçlandırıldı. Tokarczuk, 2018 yılında İngilizceye çevrilen dünya edebiyatının en iyilerini seçmeyi hedefleyen Man Booker Uluslararası Edebiyat Ödülü'ne hemen ardından, tartışmalar ve 'cinsel saldırı'nın gölgesinde kalan 2018 Nobel Edebiyat Ödülü'nü değer gördü, 2019 yılında da ödülünü aldı.

Peki, bu denli önemli ödüllere layık görülen yazarın hikmeti nerede? İşte bu sorunun cevabını, Olga Tokarczuk'un 2009 yılında yayınlanan romanı, Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde'de arayacağız. Eser, geçtiğimiz günlerde, 2006 ve 2016 yıllarında Lehçe çeviride iki önemli ödüle layık görülmüş Neşe Taluy'un çevirisiyle Timaş Yayınları tarafından okurla buluştu.

Olga Tokarczuk, Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde'de bir seri cinayet etrafında doğaya ve insanlığın içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ızdıraplara, nasıl bir yabancılaşma ve yok etme arzusuyla karşı karşıya kalıp, kendi türünden başka hiçbir şeye 'canlı' olarak yaklaşmayıp 'metalaştırması' üzerinden tartışılmayı hak eden bir eleştiri sunuyor. Tokarczuk'un, hayatında önemli bir yer tutan politik tavrın metnin içinde kendine yer buluyor ve edebiyatın asıl söz söyleme alanından sapmayan kudretli bir dille inşa ediliyor.

“

Olga Tokarczuk, Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde'de bir seri cinayet etrafında doğaya ve insanlığın içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ızdıraplara, nasıl bir yabancılaşma ve yok etme arzusuyla karşı karşıya kalıp, kendi türünden başka hiçbir şeye 'canlı' olarak yaklaşmayıp 'metalaştırması' üzerinden tartışılmayı hak eden bir eleştiri sunuyor.

“

Polonya’da, sınıfsal olarak yoksul bir köyde hayatını sürdüren Janina karakterinin doğayla, insanlıkla mücadele ettiği ve kendi adalet duygusu etrafında günümüzün insanına dönüştüğünü söylemek yerinde olacaktır. Eski bir mühendis olan ve meslek yaşamı boyunca köprüler yaparak doğaya başkaldıran, kendince onu alt etmeye ama en nihayetinde onunla daha pozitif bir ilişki kuran Janina, hayatının akışını bir yerde kesiyor ve sınıfsal olarak onu daha altlarda konumlandırarak hayatı inşa ediyor.

POLİTİK TAVIR VE EDEBİ ESTETİK

Aynı zamanda üniversitede psikoloji eğitimi almış ve Carl Jung üzerine derinlemesine araştırmalar yapmış, politik tavrını yavan bir söz söyleme alanından çıkarıp örgütlü bir mücadele alanına taşıyıp Polonya Yeşiller Partisi’nde görev alan ve çevre için yaptığı çalışmalarla dikkat çeken Tokarczuk’un metinlerini okuyan herkes O’nun bu hayat pratiğini eserlerinde de olabildiğince canlı ve estetik unsurları ön planda tutarak ele aldığına tanıklık edecektir.

Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde, yukarıda saydığımız tüm bu meselelere odaklanan bir roman... Delilik ile akıl, hiyerarşi ile varoluş kavramlarının birbiriyle çarpıştığı, diyalektik unsurların ve hayatın yalnızca insan etrafında şekillenmeyen ve bizim tahayyül ettiğimizden çok daha fazlası olduğunu, karanlık bir atmosferde ele almasıyla yer yer okuru ‘siyah’ın sahiciliğine yer yer de ‘sarı’nın umut kavramını çağrıştıran tınısına yakın tutuyor.

Polonya’da, sınıfsal olarak yoksul bir köyde hayatını sürdüren Janina karakterinin doğayla, insanlıkla mücadele ettiği ve kendi adalet duygusu etrafında günümüzün insanına dönüştüğünü söylemek yerinde olacaktır. Eski bir mühendis olan ve meslek yaşamı boyunca köprüler yaparak doğaya başkaldıran, kendince onu alt etmeye ama en nihayetinde onunla daha pozitif bir ilişki kuran Janina, hayatının akışını bir yerde kesiyor ve sınıfsal olarak onu daha altlarda konumlandırarak hayatı inşa ediyor. Tokarczuk, karakterini yaratırken kör göze parmak sokarcasına bir sınıfsal tespitte bulunmasa da bu durumu okura eserin, alt metninde ustaca his-

settiriyor. Şehirden uzak bu kentte yaşayan Janina, yazlık evlerin bekçiliğini yaparak, İngilizce dersler vererek William Blake çevirileri yaparak daha münzevi bir hayat tercih ediyor ve doğayla bütünleşiyor.

Özellikle Nordik edebiyatta başat bir konu olan doğaya dönme meselesi, ekonomi-politik bir ekseninde temellenip günümüzün neo-liberal politik ve ekonomik hatlarını eleştirirken Tokarczuk'un başka bir alana baktığını görüyoruz. O'nu doğaya iten bir hesaplaşma aslında... İnsanın, yaptığı zulüm ve bunun üzerinden kendine dönük bir eleştiride dahi bulunmaması ve mutlak haklılıkla hareket ederken ölüm gerçeğiyle karşılaşması metnin ezcümlesi oluyor. Janina karakterinin okurla kurduğu ilişki, romanı daha duyulur, daha sahici, daha eleştirel kılıyor. İşte tam da bu noktada Dostoyevski'den, Kafka'dan hafızamızda kalan ve büyük bir arzuyla takip ettiğimiz şahane karakterlerin – Raskolnikov mesela, insanı anlatmanın daha iyi bir yolu var mı?- etkisinin hissedildiği Janina'nın kimilerince akıl hastası kabul edilmesi, otoritenin simgesi polis tarafından dikkate alınmaması Tokarczuk'un günümüzdeki ilişkiler ağına dair sunduğu önemli bir eleştiri ve yine bu merkezde tarihe tanıklık eden bir edebiyat metni olarak da kendi özgün alanını açıyor.

Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde temelde 'meta' olan doğa ve hayvanları, tekrar 'canlı' ve 'özne' konumuna getiren, kiliseye karşı eleştirel bir cümle kurabilen, otoritesinin gözündeki yok sayılan Janina'nın yeniden varoluş ve yaşamı anlamlandırma çabası olarak olarak şimdiden modern edebiyatın en özel örneklerinden olacak bir metin olarak okurunu bekliyor.

Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde, Olga Tokarczuk, Çev.: Neşe Taluy Yüce, 304 syf., Timaş Yayınları, 2020.

Yasanın üzerinde tepinmeye çalışan insan hakkında

Olga Tokarczuk'un romanı "Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde" Timaş Yayınları tarafından raflarda yerini aldı. Tokarczuk, bu romanıyla birlikte okurlarının romandaki her bir ögenin anlamı üzerine bir çevirmen titizliğiyle eğilip semboller, feminist mesajları ve insan odaklı dünya görüşünün batışı üzerine daha çok düşünmesini talep ediyor.

Özge Uysal

*“Dünya acıyla dolu bir hapishanedir,
öyle inşa edilmiştir ki yaşamak için insanın diğerlerine acı çektirmesi gerekir.”*

Adalet, eşitlik gibi kavramlar gündelik hayatta ne kadar da dilimizde, öyle değil mi? Oysa adalet isterken de eşitlik isterken de kendi türümüzün sınırlarında kaldığımız düşünülduğünde bu adaletsizlik ve eşitsizliği yaratan düzenin temel bir parçası olduğumuzu kolaylıkla fark edebiliriz. Bir hayvanın bedenini parçalayıp, alışkanlıklarımız uğruna onun bedeniyle beslenmeye bu denli alışmışken adaletten söz etmek bize mi düştü sahiden? Tatillerimiz, alışkanlıklarımız, seçimlerimiz ile dünyayı her geçen saniye daha çok tüketirken eşitliğin peşine düşecek yüzümüz var mı?

Olga Tokarczuk’un Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde isimli romanı okurken zihnim yukarıdakine benzer düşünceler ve öfke ile hayal kırıklığı karışımı hislerle doluydu. Romanın kapanışında ise yaşlı kadının zaferine ortak oldum: Yaşam hakkı yok sayılan türlerle yan yana durmak, intikam için atan kalbin uğultusu... İşte dedim, zamanı geldi! Nobelli yazar Tokarczuk’un polisiye türünde sayılabilecek, ritmi yüksek, tekinsizliği ürkütücü kitabı Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde, geçtiğimiz günlerde Timaş Yayınları tarafından, Neşe Taluy Yüce’nin Lehçe aslından çevirisiyle yayımlandı. Roman taşrada, kendine özgü dinamiklere sahip bir ölüm-yaşam hikâyesi anlatıyor. Bu roman, klasik polisiyeler gibi değil. Yazarın da okurun da amacı, katili bulmak ve rahat bir nefes almak değil. Burada, üstünlük savaşında yenilen insan ile türler arası eşitliğe inananlar arasında sembolik bir savaş var. Karakterler, bu sembolik savaşın sözcüleri gibi. Roman, doğanın intikamla ve kendini yeni-

den doğurarak insan ile eşitliği sağlayacağı mesajını veren masalsi bir polisiye olarak da tanımlanıyor.

Tokarczuk, 1962 yılında Polonya'nın batısındaki küçük bir kasabada dünyaya gelir. Yazarlık serüveni başlamadan önce Varşova Üniversitesi'nde psikolog olarak çalışır, uzmanlık alanları arasında Jung ve onun kurduğu sistem de vardır. Bu bilginin Tokarczuk okurlarını şaşırtacağını sanmam çünkü özellikle Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde'yi okuyanlar fark edecektir ki semboller, rüyalar, astroloji, doğanın ve dişil olanın gücü romanın ön plana çıkan öğeleri arasında.

Yazar, kitaplarıyla birçok ödülünde de sahibi olur. Kuşçular romanıyla 2018 yılında Booker Ödülü'nün, Polonya'nın en prestijli edebiyat ödülllerinden biri olarak kabul edilen Nike Ödülü'nün ve 2018 yılında da Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi olan Tokarczuk, Sür Pulluğu Ölülerin Kemikleri Üzerinde ile de 2019 Booker'ın finalistleri arasında yer alır.

Günlerini astroloji ve William Blake şiirlerini tercüme ederek geçiren roman kahramanı Janina, insanlar yerine hayvanlar ve doğa ile vakit geçirmeyi tercih eden bir yaşam dinamiğine sahiptir. İnsanlar ile hayvanlara, onların kendisinde bıraktığı izlenim ve duygularla ilişkili isimler verir. Gecenin bir vakti komşusu Garip'in kapısına gelmesiyle karmaşa başlar: Komşuları Koca Ayak evinde ölü bulunur. Koca Ayak'ın ölümünü takip eden süreçte birbiriyle bağlantılı gibi görünen tuhaf ölümler yaşanır. Janina, Koca Ayak'ın ölümünün, avladığı geyiklerin intikamı olabileceğini düşünür ve bu düşüncesine kendince kanıtlar aramaya başlar. Kitabın ilk bölümlerinde Janina'nın tesadüf eseri bulduğu fotoğrafın yakaladığı anda tanık olduğu görüntü, kitabın sonunda okura ilan edilir ve hem cinayetin

“

Günlerini astroloji ve William Blake şiirlerini tercüme ederek geçiren roman kahramanı Janina, insanlar yerine hayvanlar ve doğa ile vakit geçirmeyi tercih eden bir yaşam dinamiğine sahiptir. İnsanlar ile hayvanlara, onların kendisinde bıraktığı izlenim ve duygularla ilişkili isimler verir.

hem anlatının düğümü çözülür. Kasvetli başlayan roman, Janina'nın kendini soruşturmanın göbeğine atması sonrası kara mizahla birleşen felsefi yorumların ortaya çıktığı, okuru da düşünmeye ve kendini sorgulamaya davet eden bir noktaya sürüklenir. Janina'nın Blake şiirlerini çevirmesi ve anlam üzerine sıkça düşünmesi de boşuna değil: Tokarczuk, okurlarının, romandaki her bir ögenin anlamı üzerine bir çevirmen titizliğiyle eğilip semboller, feminist mesajları ve insan odaklı dünya görüşünün batışı üzerine daha çok düşünmesini talep eder.

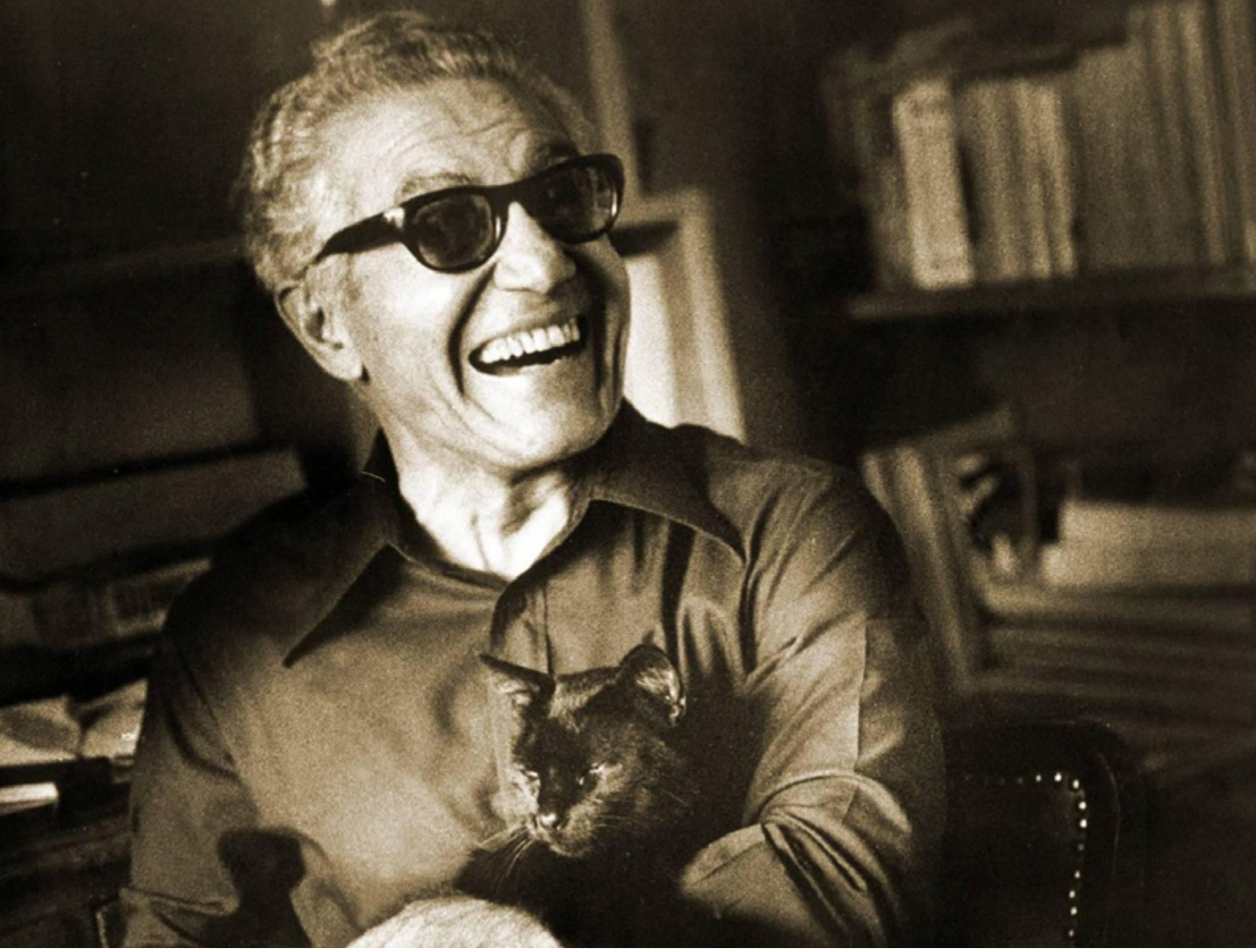
EŞİKTEN GEÇMEYİ BEKLEYEN TAŞRALI

Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde'yi bitirdikten sonra Kafka'nın Yasanın Önünde metnini yeniden gözden geçirdim. Yasanın kapısına giden, ömrü boyunca eşikten geçmeyi bekleyen taşralıyı düşündüm. Janina, kavuşmak istediği adaleti ararken ne kapıcıyı umursuyor ne de yasaı. Kendisi için açılan kapıdan öfkeyle geçiyor; dili olmayanların dili oluyor, eylemiyle ve duygusuyla konuşuyor. Çünkü içsel yasa, adaleti sağlamanın birinci yolu; eşikten geçip hesap sorma cesareti ise pekâlâ bir tür erginlenme töreni olarak okunabilir.

Olga Tokarczuk, sarsıcı ve içsel hesaplaşmalara varıran bir roman yazmış. Ötemizde duranla, bizim dışımızdaki şeylerle hesaplaşmak belki kolay ancak her şeye rağmen, tüm sustuklarımıza, engel olmadıklarımızı hatta bizzat faili olduklarımıza rağmen kendimizle hesaplaşmamız gerekiyor. Dünyanın ve içindeki tüm canlıların insana hizmet için yaratıldığı düşüncesinin ne kadar uzağında kalırsak, intikamdan o kadar az korkarız. "Kimin intikamından korkmam gerekiyor?" diye soranları Janina'nın tekinsiz anlatısına ortak olmaya davet ediyorum.

Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde, Olga Tokarczuk, Çev.: Neşe Taluy Yüce, 304 syf., Timaş Yayınları, 2020.

'Ne güzel bir dünya bu, iyi ki geldim'

Bir De Ruhi Su Geçti, Ruhi Su'nun hayatını, müzikal yolculuğunu ve düşüncelerini öğrenmek için bir başlangıç kitabı. Kitap, her başlangıç kitabı gibi eksikler içerse de önemli bir boşluğu doldurmayı başarıyor. Aynı topraklarda doğduğumuz ve nefes aldığımız için gurur duyduğumuz bir sanatçıyla ilgili neredeyse tek kaynak kitap olması ise yayın dünyamızın eksiklerini gözler önüne sermesi açısından manidar.

Doğuş Sarpkaya

“

Ruhi Su ismi, sadece Sadık Gürbüz, Rahmi Saltuk, Sümeyra Çakır gibi öğrencileri aracılığıyla ya da Dostlar Korosu'nun etkisiyle bugünlere taşınmadı. Yarattığı aura ile tüm özgün müzik icracılarını derinden etkiledi. Çok sesli müziğin halk müziği ile etkileşime geçebileceğini, Batı seslerinin Anadolu topraklarıyla etkileşim kurabileceğini, sadece sesi ve sazı ile kanıtlamayı başardı o.

Aynı topraklarda doğduğumuz, aynı kültürü paylaştığımız, aynı şeylere gülüp ağlayabildiğimizi hissettiğimiz için gurur duyduğumuz bazı isimler vardır. Nazım Hikmet böyle biridir mesela. Sabahattin Ali, Sait Faik...

Sadece edebiyatçılar da değil, halk ozanları, müzisyenler de bu gururu yaşamamızı sağlar. Gomidas Vartabed, Âşık Veysel, Mahzuni Şerif, Neşet Ertaş ve tabii ki Ruhi Su. Bazı sanatçılar, içine yerleştikleri müzik geleneğinin güçlü üreticileri ve yorumcuları oldukları için halkın yüreğine dokunmuşlardır. Âşık Veysel, Mahzuni Şerif, Neşet Ertaş'ın durumu biraz böyle. Bazıları ise içine doğdukları kültürel geleneği başka bir boyuta taşırlar ve başlı başına bir ekol yaratırlar. Gomidas ve Ruhi Su, içine doğdukları halkın müziğini Batılı tarzda yeniden yorumlayarak birer ekol yaratmayı başardılar. Gomidas'ın trajik hayatı ve halkının yaşadığı topraklardan sürülmesi, yarattığı ekolün derinlere kök salmasını kesintiye uğrattı. Ruhi Su'nun yarattığı ekol ise bugünlere kadar ulaşmayı başardı zannımca.

BÜYÜK BİR USTA

Ruhi Su ismi, sadece Sadık Gürbüz, Rahmi Saltuk, Sümeyra Çakır gibi öğrencileri aracılığıyla ya da Dostlar Korosu'nun etkisiyle bugünlere taşınmadı. Yarattığı aura ile tüm özgün müzik icracılarını derinden etkiledi. Çok sesli müziğin halk müziği ile etkileşime geçebileceğini, Batı seslerinin Anadolu topraklarıyla etkileşim kurabileceğini, sadece sesi ve sazı ile kanıtlamayı başardı o. Müzik üzerine düşüncelerini açıklıkla ifade etti ve öğrencilerine bilgilerini aktarmada cömert oldu.

Ruhi Su'nun etkisi sadece müzikal anlamda bir etki değildi. Hayat karşısında aldığı tavırla ve dünyaya baktığı pencerenin genişliğiyle ustalığını gösterdi. Sadece müzisyenleri değil, seyircileri de eğitmeyi görev edindi. 1980 öncesi çıktığı konserlerde slogan yarışına tutuşan devrimcileri bir cümlesiyle müziğin içine davet edebilecek tek kişi oydu neredeyse.

KENDİ EFSANESİNİ YARATMAK

Ne var ki Ruhi Su'nun yarattığı bu değer geleceğe kuşaklara yazılı olarak anlatılabildiğini söylememiz zor. Ruhi Su'nun müzikal deneyimi ve kurduğu Dostlar Korosu'nun gelişimi hakkında derli toplu bir değerlendirmeye ihtiyaç olduğu açık. Bu eksikliği hissederek seneler önce bir çalışma yürüten Füsun Akatlı'nın Bir de Ruhi Su Geçti adlı çalışmasının bile uzun süredir baskısı yoktu. Ruhi Su ile ilgili neredeyse tek kaynak olan bu çalışma, geçtiğimiz günlerde Su Yayınevi tarafından yeniden yayımlandı. Çalışma, Ruhi Su'nun hayat hikâyesinin yanında, Ruhi Su'nun basında yer alan açıklamalarından ve Ruhi Su üzerine yazıların derlenmesinden oluşuyor.

Füsun Akatlı, öncelikle sanatçının hayat yolculuğuna odaklanıyor. Annesiz, babasız bir başına kalan küçük Mehmet'in nasıl Ruhi Su olduğunu öğreniyoruz böylece. Kendi deyişiyle "Birinci Dünya Savaşı'nın ortada bıraktığı çocuklardan biri" iken kendi yolunu çizmek için nasıl çabaladığını, bu çabalarının nasıl karşılık bulduğunu da öğreniyoruz. Cumhuriyetin sahip çıktığı bir yetenek, Ruhi Su. Fakat kendini sürekli yenilemeyen her devrim gibi Cumhuriyet de kendi çocuklarını yemeye başlıyor. Bunun ilk kurbanlarından biri de Ruhi Su oluyor. 1952'de TKP tevkifatında hapisaneyle ta-

“

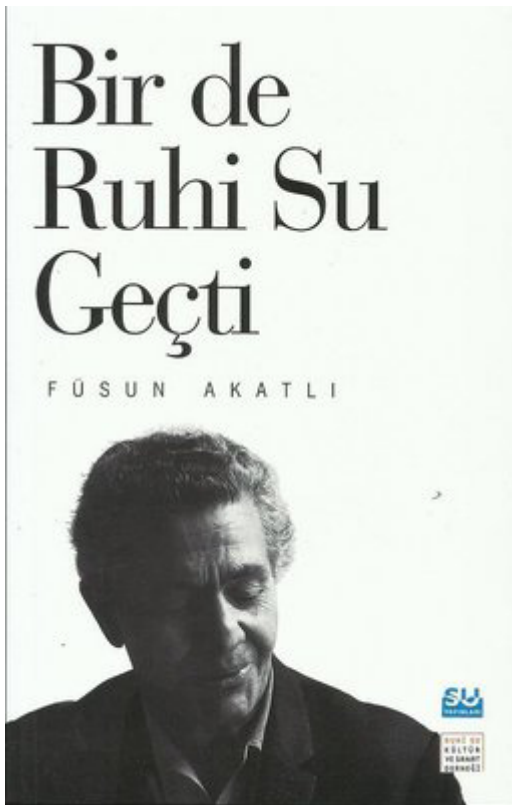
Füsun Akatlı,
öncelikle sanatçının
hayat yolculuğuna
odaklanıyor.
Annesiz, babasız bir
başına kalan küçük
Mehmet'in nasıl
Ruhi Su olduğunu
öğreniyoruz böylece.
Kendi deyişiyle
"Birinci Dünya
Savaşı'nın ortada
bıraktığı çocuklardan
biri" iken kendi
yolunu çizmek için
nasıl çabaladığını,
bu çabalarının nasıl
karşılık bulduğunu da
öğreniyoruz.

nışmasıyla opera kariyeri sona eriyor. Türkiye’de özgürlük, demokrasi mücadelesi verenlerin yaşadıklarını hatırlıyoruz bir kere daha. Mahpuslar, işkenceler, sürgünler, yalnızlaştırmalar, özlemler, acılar... Fakat daha önce başladığı ülkenin türkülerini derleme çabası için bir fırsata dönüşüyor bu zorluklar. Sonrasında ise kendi efsanesini yaratan bir insanın yaşamını okuyoruz kitap boyunca.

BİR BAŞLANGIÇ KİTABI

İlerleyen “Müziği Düşünen Adam” bölümünde ise Ruhi Su’nun müzik üstüne düşüncelerini takip edebiliyoruz. Füsun Akatlı, yazılı basında yer alan demeçlerinden yaptığı derlemeyle Ruhi Su’nun sanat yolculuğunu nasıl şekillendirdiğini gözler önüne seriyor. “Düşünceler... Değerlendirmeler...” bölümü ise büyük usta ile ilgili opera günlerinden ölümüne kadar uzanan süreçte basında çıkan değerlendirmeleri bir araya getiriyor. Bu iki bölümde, türkü söylemenin neden sadece yetenek ile sınırlı bir eylem olmadığı, entelektüel çabanın sanat eserine değer katma kuvveti üzerine düşünmeye davet ediliyor.

Bir de Ruhi Su Geçti, Ruhi Su’nun hayatını, müzikal yolculuğunu ve düşüncelerini öğrenmek için bir başlangıç kitabı. Kitap, her başlangıç kitabı gibi eksikler içerse de önemli bir boşluğu doldurmayı başarıyor. Aynı topraklarda doğduğumuz ve nefes aldığımız için gurur duyduğumuz bir sanatçıyla ilgili neredeyse tek kaynak kitap olması ise yayın dünyamızın eksiklerini gözler önüne sermesi açısından manidar.

Bir De Ruhi Su Geçti, Füsun Akatlı,
128 syf., Su Yayınları, 2020.

'Harem'in son kızı' Emine Adalet'in ilginç hayatı

Şaziye Karlıklı'nın kaleme aldığı ve Doğan Kitap tarafından yayımlanan Emine Adalet-Kara Kâküllü Kız, merakla okunan, ayrıntıları iyi örülmüş bir hayat hikayesi. Beş satırlık ömrü varken, birden koca bir kitaba kavuşan bir dansözün evrakı metrukesi...

Gökhan Akçura

Biyografik roman oldukça zor bir kulvar. Hem hayatını anlattığın kişinin hikayesine sadık kalacaksın, hem de roman tadında yazmayı becereceksin. Ama açmazları da var. Roman lezzetini vereceğim derken gerçeklerden uzaklaşma ihtimali kapıda duruyor. Biyografiye sadık kalacağım dersin heycan azalacak. Velhasıl zor zanaat...

Bu alanda kimler hangi ürünleri verdi diye düşünürsek, ilk aklımıza gelenler Ayşe Kulin'in, Zeynep Oral'ın, Beşir Ayvazoğlu'nun, Liz Behmoaras'ın, Osman Balcıgil'in kitapları. Biyografik romanın kapsamı geniş, biraz daha zorlarsak onlarca kitabın adı bu listeye hemen girer. Tatları, kokuları da farklıdır. Örneğin Beşir Ayvazoğlu'nunkiler biyografiye, Osman Balcıgil'inkiler ise romana daha yakındır.

Şaziye Karlıklı bu kategoride kalem oynatan yeni bir isim. Onu bir önceki çalışması Benli Belkıs'dan biliyoruz. Yıllarca (Ümit Bayazoğlu'nun bir makalesi dışında) sadece adını biliriz Belkıs hanımın. Yaşamı denilince sam yeli gibi uçup giden bir esinti kalır aklımızda. Karlıklı, ona et ve can verdi; artık Belkıs hanımı oldukça tanıyoruz...

Sırada ne var diye sorduğumda "Emine Adalet Pee" demişti, ilk kitabı okuduğum günlerde. Benli Belkıs zordu, ama yazdığı yazılar, dergilerde kalan anıları vb. sınırlı da olsa oldukça malzeme vardı elde. Karlıklı, Emine Adalet'i yazmaya karar verdiğini açıkladığında doğrusu ağzım bir karış açık kalmıştı. Ne bulacak, ne devşirecekti ki? Bana ıssız bir çöl gibi geliyordu bu dansözün hikayesi. Şaziye Karlıklı, oldukça zor bir hayata yelken açıyordu bence...

“

Şaziye Karlıklı bu kategoride kalem oynatan yeni bir isim. Onu bir önceki çalışması Benli Belkıs'dan biliyoruz. Yıllarca (Ümit Bayazoğlu'nun bir makalesi dışında) sadece adını biliriz Belkıs hanımın. Yaşamı denilince sam yeli gibi uçup giden bir esinti kalır aklımızda. Karlıklı, ona et ve can verdi; artık Belkıs hanımı oldukça tanıyoruz...

“

Emine Adalet'in yaşam öyküsü ya 3-4 sayfalık bir dergi yazısı olarak kalacaktı ya da Şaziye Karlıklı'nın yaptığı gibi bir "kurgu roman" olarak geliştirilecekti. Bu ikinci yolu seçerek, unutulup gitmesi mukadder olan Emine hanım, artık aramıza canıyla kanıyla katılmış bulunuyor.

Aradan bir yıl geçti, baktım kitap çıkmış. Hemen sarıldım sayfalara, bir solukta okudum. Aldım kalemi elime, ne yazacağımı düşünmeye başladım. Öncelikle şunu söyleyeyim, bu “olası” bir yaşam öyküsü. Emine Adalet Pee'nin çok kısıtlı olan röportajları, gazete haberleri, dış basında hakkında çıkan birkaç yazı dışında elde pek malzeme yok. Şaziye Karlıklı, bu malzemeyi esas almış, kronolojik olarak satır başlarını sıralamış, aralarını “olası” bilgilerle, öykülerle tamamlamış. Bu bir zaaf değil, tam tersine bir başarı bence. Aralarını bir başkası doldursa, mutlaka ayrıntılarda farklı hikayeler de çıkabilir karşımıza. Ama satır başları, dönemler, önemli olaylar aynı kalacaktır. Yani temel öyküyü çarpıtma, değiştirme yok kanımca...

Emine Adalet'in yaşam öyküsü ya 3-4 sayfalık bir dergi yazısı olarak kalacaktı ya da Şaziye Karlıklı'nın yaptığı gibi bir “kurgu roman” olarak geliştirilecekti. Bu ikinci yolu seçerek, unutulup gitmesi mukadder olan Emine hanım, artık aramıza canıyla kanıyla katılmış bulunuyor. Çok geniş ve ayrıntılı bir araştırma ile Emine Adalet'in yaşamının “elimizde olmayan bölümleri”ni kaleme alıyor. Hangi vapura bindiğini, perde arkasında neler yaptığını, gizli kalmış aşklarını öğreniyoruz böylece. “Olası” ama renkli bir yaşam öyküsü...

DAHA ÇOCUKKEN KAFASINA KOYMUŞTU...

“Kurmaca Biyografi” olarak nitelediği Emine Adalet-Kara Kâküllü Kız kitabında, Şaziye Karlıklı ilginç bir öykü anlatıyor. Neredeyse çocuklukta itibaren “dansöz” olmayı kafasına koymuş, 14 yaşında Anadolu'ya turne yapan tiyatrolara katılmış, Hâzım Kör-mükçü'den ud dersleri almış, Türkiye'ye gelip dans hocalığı yapmaya çalışan Harry Pee ile evlenmiş bir genç kız Emine Adalet. Ama sonra uzak diyarlara

doğru yelken açıyor kocasıyla. Beyrut, Kahire derken Avrupa'ya uzanıyor yolları. Önce Hamburg'da, ardından Berlin'in ünlü müzikholü Scala'da yıldız olarak parlıyor. Ama Hitler rejiminin yükseldiği yıllarda gerçekleşiyor bunlar. Sonra Viyana'ya geçiyor ve Femina Bar'da çalışmaya başlıyor. Ardından Paris'te Tabarin Bar'da ve New York'da French Gazino'da sahne alıyor. Anadolu'da "Kara Kâküllü Kız" olarak tanınırken, Avrupa'da bu unvan "Letzte Tochter des Harems" ve "Die Rose von Stambul"a yani "Haremin Son Kızı", "İstanbul'un Gülü"ne dönüşüyor.

Emine Adalet birçok Alman filminde de dansçı olarak yer alıyor. O yıllardaki ünü biraz da bu filmlerde saklı. Ama yaşamının en ilginç yönü, ünlü kişilerle ilişkileri ve Türk istihbaratı için casusluk yaptığı yıllardaki etkinlikleri. İngiltere kralı VI. George ardından Hitler, Goebells ile yakınlıklarını; Nazi yetkilileriyle ilişkilerini merakla okuyor insan. Zaman zaman bu badireden nasıl kurtulacak diye de düşünmeden edemiyor.

1944 yılında maceralı bir yolculuktan sonra Türkiye'ye dönüyor ve bütün varını yoğunu Almanya'da bırakmak zorunda kaldığı için hemen gösteri dünyasında yer almaya başlıyor. Önce dönemin gözde mekanı Taksim Belediye Gazinosu'nda sahne alıyor. Sonra önce muteber, ardından pek makbul olmayan gece mekanlarında çalışıyor. Yaşlandıkça gözden düşüyor elbette, bar arkasında çalışmaya başlıyor çaresiz ve sonunda Darülaceze'ye kadar uzanan bir son bekliyor bizleri...

Emine Adalet-Kara Kâküllü Kız, merakla okunan, ayrıntıları iyi örülmüş bir hayat hikayesi. Beş satırlık ömrü varken, birden koca bir kitaba kavuşan bir dansözün evrakı metrukesi...

Emine Adalet – Kara Kâküllü Kız, Şaziye Karlıklı, 308 syf., Doğan Kitap, 2020.

A black and white portrait of Antonin Artaud, a French writer, poet, playwright, and actor. He is shown from the chest up, wearing a dark coat and a scarf. He has dark, wavy hair and is looking directly at the camera with a serious expression. The background is a plain, light-colored wall.

O, Antonin Artaud

Fransız yazar, şair, oyun yazarı ve oyuncu Antonin Artaud'nun seçilmiş metinleri, şiirleri ve desenlerinin yer aldığı "Ben, Antonin Artaud" Ve Yayınevi tarafından yayımlandı. Kitap, içinde yer alan metinlerde Artaud'nun kendi benliğiyle, toplumla, yaşamla, bedeniyle, içinin derinleriyle kurduğu ilişkiye Artaud'nun yazısından yükselen haykırışı duyuruyor okura.

Emek Erez

Antonin Artaud üzerine düşündüğümde aklıma Carl Solomon'un cümleleri geliyor: "Artaud 'isyancı'ya karşı gelen bir ayaklanmadan türeyen topluma karşı isyanı savunması beklenen sürrealizme karşı dahi isyan etti" (akt. Pawlik, 2017: s. 10). Solomon, Artaud hakkındaki bu cümleyi onun 1927 yılında Breton hareketinin sürrealizm anlayışına karşı çıkararak, onları reddetmesiyle ilişkili olarak kuruyor. Ancak Artaud'nun düşüncesine baktığımızda bu reddedişin çok boyutlu olduğunu, onun yaşamının isyan üzerine kurulu olduğunu fark ediyoruz. Bu nedenle o varoluşunu reddetmeler üzerine kuran, acı çekmeyi bunun bir parçası haline getiren, "akıl dışı"nın bir çığılığı olarak öfkesini etkin şekilde kullanan bir suret olarak çıkıyor karşımıza. Toplumun tüm biçimlemelerine, kurumlara, her türlü ahlâkî yargıya hatta kendi bedenine bile karşı çıkıyor. İçinde kopan tüm fırtınaları bir dile, bir söyleyişe ve başkaldırıya dönüştürüyor. Onun tavrı sadece bireysel varoluş kaygısından da kaynaklanmıyor, dünyaya, sanata, politikaya bakışında da aynı tavrı hissediyoruz. Başlangıçta başında bulunduğu hâlde sürrealizme karşı çıkışında da bunun yansımasını görüyoruz.

Breton'u eleştirirken onun rasyonalizme ve bilime taviz verdiğini söylerken, FKP'yi akılcı bir düzen partisi sayıp, Breton'un işbirliğine kafa tutarken de kendi içinde tutarlı çünkü onun tarafından yazılmış olduğu düşünülen "Sürrealist Araştırmalar Bürosu Bildirisi"nin son maddesinde şöyle söylüyor: "Özellikle Batı dünyasına söylüyoruz: Sürrealizm vardır. Peki, bize takılan bu izm de nedir? Sürrealizm bir şiirsel biçim değildir. Kendine geri dönen zihnin çığılığıdır. Ve prangalarını kırmaya kararlıdır" (Sanat Manifestoları, Avangard Sanat ve Direniş, s.226). Bu cümlede onun sürrealist anlayışında aklın sınırlarının, bilimin tahakkümünün yeri olmadığı çok açık, hiçbir şeyin "pranga-

“

İçinde kopan tüm fırtınaları bir dile, bir söyleyişe ve başkaldırıya dönüştürüyor. Onun tavrı sadece bireysel varoluş kaygısından da kaynaklanmıyor, dünyaya, sanata, politikaya bakışında da aynı tavrı hissediyoruz. Başlangıçta başında bulunduğu hâlde sürrealizme karşı çıkışında da bunun yansımasını görüyoruz.

sına” yer olmadığı gibi kendine dönen bir zihin olumlanıyor. Bu da akılcı bir tavırla olabilecek ve bilimin laboratuvar nesnesi olmayı kabullenecek bir tahayyül değil.

İSYAN, ÖFKE VE REDDEDİŞ

Antonin Artaud üzerine daha fazla düşünmemizi sağlayacak bir kitap, Ben, Antonin Artaud Ve Yayınevi tarafından, Mehmet Bağış çevirisi ile basıldı. Kitapta, şiirleri, seçilmiş metinleri ve desen çalışmaları yer alıyor. Kitap onun yazısından yükselen haykırışı duyuruyor okura, kitapta yer alan metinlerde onun kendi benliğiyle, toplumla, yaşamla, bedeniyle, içinin derinleriyle kurduğu ilişkiye daha yakından bakıyoruz. Artaud üzerine düşünürken üç kelime öne çıkıyor: İsyan, öfke ve reddetme. Onun şiirlerinde, yazısında konu ne olursa olsun karşımıza çıkan bu kelimeler, bir sanatçının içinden taşanın yankısına dönüşüyor. Ayrıca acısını içselleştirmiş, onu varlığının bir parçası kabul etmiş bir sanatçı Artaud, sorgulanmayacak bir uyumsuz, dünyanın dışsal tüm etkilerini reddederek kendi zihninin derinliklerinde kaybolmuş, “Ben Antonin Artaud” diyerek, fikirlerinin odak noktasına kendi ben’ini yerleştirmiş, tüm çabasını hayal ettiği o ben’e ulaşmaya adanmış bir isyancı. Bu özelliklerini Ben Antonin Artaud kitabında da okura hissettiriyor ve onun çalkantılı dünyasından bakınca hayatın çıkmazının gerçekliğiyle, insanın kendiyi mücadelesiyle karşı karşıya kalıyoruz.

KENDİLİK ÇABASI

Artaud’nun metinlerinde genellikle karşımıza çıkan kendine dönme çabası. Günümüzde pek de

“

Acısını içselleştirmiş, onu varlığının bir parçası kabul etmiş bir sanatçı Artaud, sorgulanmayacak bir uyumsuz, dünyanın dışsal tüm etkilerini reddederek kendi zihninin derinliklerinde kaybolmuş, “Ben Antonin Artaud” diyerek, fikirlerinin odak noktasına kendi ben’ini yerleştirmiş, tüm çabasını hayal ettiği o ben’e ulaşmaya adanmış bir isyancı.

umurumuzda olmayan, tüm biçimlemeleri alıp üzerimize geçirdiğimiz, onlarca benlik maskesiyle varolma çabasına girdiğimiz, kendimizi kendimize başka gözlerin bakışıyla tanımladığımız bir çağda yaşarken, sanatçının kendilik çabası ve bunun için verdiği mücadele epey düşündürüyor: “Artık hayata dokunulmayan noktaya vardım, ama içimdeki her türlü iştah ve varlığın ısrarlı kıpırdanışlarıyla. Bir tek kaygım kaldı, kendimi yeniden inşa etmek.” Hayata dokunamayacak noktaya varmış olduğunu düşünen bir bireyin, iştah duyduğu tek şeyin kendini yeniden inşa etmek olması ilginç değil mi? Bunun üzerine düşününce ve bugünden bakınca şunu hissettim, günümüz insanının kendile ilişkisi daha çok toplumun ve yaşamın vaatlerinin gözünden kurulurken Artaud, yaşama dair olanın uzak kaldığı bir noktada, kendilik üzerine düşünme çabasına giriyor. Başka bir yerde şöyle söylüyor: “Tanıgım kendimin biricik tanıgıyım. Kelimelerin kabuğunu, şu belli belirsiz, şu belli belirsiz dönüşümünü kısık sesli düşüncemin, onun daha formüle edilmiş ve düşük yapmış bölümünü, bunların varabileceği menzili ölçecek tek yargıç benim.” Bu cümlelerden, insanın kendine dair olanı bilip yüzleşmesini, tanık olduğu varlığının bilincine varmasını ve tüm bunları hiçbir toplumsal gözün denetimini umursamadan, sadece kendi yargıçlığında gerçekleştirmesini anlıyorum. Ve Artaud'nun ulaştığı bu bilinç seviyesi heyecan veriyor çünkü bana kalırsa insan ne olduğunu en çok kendisi bilir, başkasının yargısından çok kendinin sana dair ne dediğini önemsemek ve bunu başarmak sanırım insanın kendine en yaklaştığı andır ve bu durumun farkına varanın maskelere ihtiyacı olmaz. Ayrıca, insanın kendini bilmesi başkasının gözünde nasıl bir yere sahip olduğunu merak etmesinden daha mühimdir. İşte, Artaud'nun kendilik meselesiyle ilişkisinde bu var, çıplak kalmış bir ben, her şeyiyle yüzleşmiş, üzerine dikilen gözlerden arınmış, uyum sağlama çabasına girişme-

“

Artaud'nun kendilik meselesiyle ilişkisinde bu var, çıplak kalmış bir ben, her şeyiyle yüzleşmiş, üzerine dikilen gözlerden arınmış, uyum sağlama çabasına girişmeyen, uzlaşmayan, karşının da karşısında bir tavır.

“

Bedenin kendisini asıl arzularını belki de ruhunu hapsettiğini düşünüyordu: “Çünkü varlığın bedeni her zaman oldu, ve kavramlar boşluğun, kendisinden bir varlık yapmak istediği bir boşluk temasından başka bir şey değil ve dışla dolu, dışarıdan dolu vücut hareketlerinin geçici bir kırılması, her şeyin çevresi ve onun düzlem duvarı oldular sadece”.

yen, uzlaşmayan, karşının da karşısında bir tavır.

ARTAUD VE BEDENDEN ÇIKIŞ

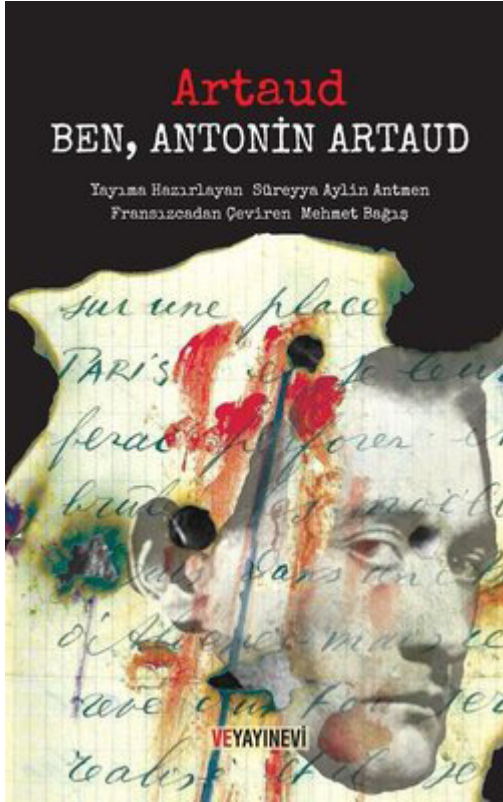
Artaud'nun “beden karşıtı” bir tavrı benimsediği söylenebilir. Bunun sebebinin bedenin, ruhun önünde bir engel teşkil etmesinden kaynaklı olduğunu düşünenler var. Goodman'ın bu konudaki gözlemine göre: “Ondaki tutku, ses algısından daha önemlidir. Ve bedeni aşağılarken dahi getirdiği eleştirilerinin şiddeti, arzu ile içgüdülere eşit derecede övgüler dizilenlerle uyum sağlamıştır” (akt. Pawlik, 2017: s. 12). Buradan anladığımız arzuyu ve içgüdüğü öne çıkaranlar kadar bedeni aşağılamıştır Artaud. Yani bir şekilde olması gerektiği kadar. Bana kalırsa Artaud bedeni bir dış kap olarak görüyordu, dışsal olanla görüntü üzerinden kurulan bir bağlantıydı beden. Onun çabası ise olabildiğince içine odaklanmaktı. Bedenin dışsal yanındansa içindeki her uzvun çok sık kullandığı gibi “etin” varlığını ve kendisi üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktı. Bedenin kendisini asıl arzularını belki de ruhunu hapsettiğini düşünüyordu: “Çünkü varlığın bedeni her zaman oldu, ve kavramlar boşluğun, kendisinden bir varlık yapmak istediği bir boşluk temasından başka bir şey değil ve dışla dolu, dışarıdan dolu vücut hareketlerinin geçici bir kırılması, her şeyin çevresi ve onun düzlem duvarı oldular sadece”. “Varlığın bedeni” onu dışla doldururken, hareketlerini engellerken bir duvara dönüşüyordu, başka bir yerde söylediği gibi: “çünkü sonuç bir duvar vücuttur.” Bu duvar belki de onun dışarıyla arasındaki bağlantıyı kesmesini engelliyor, içiyle, ruhuyla kurmak istediği ilişkinin önüne geçiyordu. Bir anlamda bu bedeni bir hapisane olarak düşünmemize de sebep oluyor. Başka bir yerde beden karşımıza şöyle çıkıyor: “Ben, insan, muktedir değilim ve benim tanrım

beni avucunda tutuyor, onu yapıyor, bu demektir ki kazanmış ve kazanmakta olduğum beden, ben giderek daha çok çalışırken, beni avucunda tutuyor.” Burada yine kendisinden kurtulmak için çaba verilen ama ne kadar çalışılsa da onun “avucunda tutulmaktan” sıyrılamayan varlıktan bahsediliyor bir anlamda yine sınırlayan bir şeyi aşma çabası var tıpkı “duvar” olarak imgelenen sınırdaki olduğu gibi. Başka bir yerde ise ruhu gösteren şey olarak vücuttan bahsediyor Artaud: “Ruhlar bir vücut olmadan kendilerini gösteremezler ve eğer bir vücut varsa benden başka biri de var demektir, kemikleri kaslı bir maymun ve zincirler. Öteki benden düşüncelerimi almıştı, geri aldım onları ondan.” Bedeniyle mücadele eden bir varlığın serzenişi bu aynı zamanda ve ruhun kabı olarak beden başka bir varlık olarak görülüyor, “kaslı bir maymuna” benzetilirken, “zincirler” ise yine sınırlayan belki de kendisi olmanın önünde duran olarak açığa çıkıyor. Artaud’ya göre: “Mükemmel bir vücut, görülmeyecek, dokunulmayacak, çizilmeyecek, geçecek, benim tarafımdan yapılacak. Orada olacağım ve kimse bilmeyecek o vücudun var olup olmadığını, artık hiçbir soru sorulmayacak, hiçbir şey sorun olmayacak, işte gerçek olan bu.” Bu âdeta bir görünmez olma arzusu, Artaud düşüncesi üzerinden baktığımızda ise dışarıyla tüm bağlantının kesilmesi şeklinde yorumlanabilir. Çünkü o, tüm toplumsal bağlantılarını koparmak, dışarıdan görünür olanın disipline edilirliğinden kurtulmak sadece kendi özgür ruhunun, bedensiz, şekilsiz varlığının peşinde olmak istiyor “bedenim her şeye hazır ve her şeye itaat ediyor” derken sezdiği de bu. Ve bu onun arzuladığı benlikle de ilişkilendiriyor.

Antonin Artaud, oyun yazarı, oyuncu, yönetmen, şair, yazar ama o en çok kendi kendini yeniden doğurmak isteyen, kap olarak gördüğü bedenine

“

Antonin Artaud, oyun yazarı, oyuncu, yönetmen, şair, yazar ama o en çok kendi kendini yeniden doğurmak isteyen, kap olarak gördüğü bedenine sığmayan, onun sınırıyla bile mücadele eden bir isim.

Ben Antonin Artaud, Antonin Artaud, Çevirmen: Mehmet Bağış, Ve Yayınevi, 2019.

sıgmayan, onun sınırıyla bile mücadele eden bir isim. Ulaşmak istediği şey kendi ben'i, kendi sözü, etinde duyduğu, tüm uzuvlarında hissettiği acıyla barışık, dünyanın, verili tüm düşüncelerin ve aklının dışında bir sanatçı, “acı çektiği şeyi yazan”, “kendi için yarattığı” dünyadan seslenen... İnsanın varlığını çıplak bırakan, oluşunda etkili olanı söken, dışsal olanı reddeden... Onu anlamak, hakkında kesin hükümlere varmak kolay değil ama metinlerine temas edenler ondan taşan sesi duyabileceklerdir, öfkenin ne derece etkin kullanılabildiğini, isyanın insanın her zerresinde duyduğu bir reddediş olduğunu ayırt edebileceklerdir. Artaud, ‘Ben Antonin Artaud’ adlı metin de bizi onun öfkeli haykırışına biraz daha yaklaştırıyor. Kitap bitince şöyle diyorsunuz O, Antonin Artaud, imkânsız bir yazı arayan, imkânsız varoluşun peşine düşen.

KAYNAKLAR

Pawlik, J., (2017), Antonin Artaud ‘Amerikan Avangardı ve Beat Edebiyatı’, (Çev. Hakan Şahin), İstanbul: 6:45.

Sanat Manifestoları ‘Avangard Sanat ve Direniş’, (Der. Ali Artun), (Çev. Kaya Özsezgin, Ufuk Kılıç, Can Gündüz, Elçin Gen, Mustafa Tüzel, Ece Erbay, M. Cevdet Anday, Sabahattin Eyüboğlu, Erdoğan Alkan), İstanbul: İletişim Yayınları.

George Saunders'ın 'Aralığın Onu'

George Saunders'ın öykü derlemesi olan "Aralığın Onu", sıradan insanın deneyimine odaklanarak kişisel başarısızlıkların, düş kırıklıklarının, baskının ve umutla beslenen sınıfsal kaygıların insanı nasıl bir saplantılar labirentine soktuğunu gösteriyor. Saunders, Amerikan toplumunu ve aile yapısını anlatırken evrensel bir biçimde insana dair olan karanlık tarafı bulup yakalıyor.

Bülent Ayyıldız

Aralığın Onu, George Saunders'ın mühendis titizliğiyle inşa ettiği öykülerinden oluşuyor. Ustaca şekillendirilmiş cümleler ve kelimelerle, bir makinenin dişlileri gibi iç içe geçmiş paragraflarla örülü öykülerin temalarında Amerikan yaşamı ve sınıf çatışması öne çıkıyor. Saunders, öykülerin genelinde okuru rahatsız etmeyi hedeflemiş gibi ama bunu yaparken kullandığı alaycı dilin ve kara mizahın arkasına ustaca saklanabiliyor. Amerikan öykü geleneğine yaslanarak, Amerikan toplumunun dertlerini anlatmaktansa göstermeyi tercih ediyor.

Saunders öykünün merkezindeki temayı rahatlıkla saklayarak, olayların akmasına izin veriyor. Bu yüzden merkezdeki "Amerikan yaşamı" çekirdek olarak sabit dururken, dünyanın herhangi bir yerindeki okura dokunan uçları da açık bırakabiliyor. Bu kitabında İknâ Ulusu'na nazaran daha ılımlı ve daha az distopik hikayelere yer verse de Saunders, Amerikan toplumunu eleştirmekten geri durmuyor. Önceki öykü kitabına nazaran teknolojinin ve bilimkurgunun dozunu açıkça azaltmış. Yine de o muzip anlatının ortaya koyduğu insan azımsanmayacak derecede karanlığa gömülü duruyor. "Zafer Turu"nda ideal bir formasyondan geçmiş, annesinin ve babasının sözünden çıkmamış bir genci görüyoruz. Bu genç tanıklık ettiği bir tecavüze yeltenme olayında nasıl davranacağını bilemiyor yine de. İkilemler arasında gidip geliyor. Şimdiye kadar aldığı bütün tavsiyeleri ve formasyonu kafasında inceleyip ne yapması gerektiğini bulmaya çalışıyor. Kahraman mı olmalı? Yoksa sonsuza kadar, harekete geçmediği için onursuz mu yaşamalı? Saunders çocuğu etik bir tavır almaya sürüklerken, aslında bunun insanîyetlikten çok, kahramanlığa ve süperego'ya dayalı olabileceğini düşündürüyor.

“

Önceki öykü kitabına nazaran teknolojinin ve bilimkurgunun dozunu açıkça azaltmış. Yine de o muzip anlatının ortaya koyduğu insan azımsanmayacak derecede karanlığa gömülü duruyor.

“Örümcek Kafasından Kaçış” öyküsünde bütün ikileleriyle insanın ve aşkın doğası inceleniyor. Denek olarak kullanılan mahkumlar önce ilaçlarla aşık ediliyor. Sonra da aşkı bitiren ilaçlar kullanılıyor ve bittiğini ispat etmek için mahkumlar sınanıyor. Bir mahkum hüküm giydi diye insanlık dışı deneylere maruz kalması etik mi? Aşık olmak sadece hormonlarla kontrol edilebilen bir şey mi?

İNSANA, ÖLÜME VE SEVGİYE DAİR

Amerikan toplumunda ahlaklı bir birey olmanın yanı sıra başarılı bir birey olman gerekiyor. Siste-me fayda sağlamıyorsan etiğin pek bir faydası yok. Bu noktada, sürekli ideal olanı yapması salık verilen gencin aynı zamanda biraz da sinik olması yönünde eğitildiğini görüyoruz. “Köpek Yavrusu”nda da benzer bir eğitim ikilemi açığa çıkıyor. Travmaları olan bir annenin çocuklarının da aynı acıları çekmemesi için ideal olana tutunmaya çalışmasını görüyoruz. Ama “ideal” olanı tanımlamaya gelince, iş biraz daha giriftleşiyor. Zira Saunders’ın hiçbir karakteri sağlıklı değil gibi. Hayatın bir aşamasında bir şeyler ters gitmiş ve sürekli bunun sancısıyla yaşamaya çalışıyorlarmış gibi. Karşımıza başka bir anne daha çıkarıyor yazar. Bu annenin çocuğunu eğitme şekli hoş karşılanmasa da iki annenin de çocuklarını sevdiğini görüyoruz. Saunders bu kez sevginin ve ahlakın ne olduğunu sorgulatan öyküler sunuyor önümüze. “Örümcek Kafasından Kaçış” öyküsünde bütün ikileleriyle insanın ve aşkın doğası inceleniyor. Denek olarak kullanılan mahkumlar önce ilaçlarla aşık ediliyor. Sonra da aşkı bitiren ilaçlar kullanılıyor ve bittiğini ispat etmek için mahkumlar sınanıyor. Bir mahkum hüküm giydi diye insanlık dışı deneylere maruz kalması etik mi? Aşık olmak sadece hormonlarla kontrol edilebilen bir şey mi? Ya da insanların sevgisini kontrol altına almak isteyen bir bilim neye hizmet ediyor? Karakterimiz ya insanlığından vazgeçecek ya da insan olarak ölmek zorunda kalacak. İnsana, ölüme ve sevgiye dair bir diğer öykü de “Aralığın Onu”. Bir ihtiyar hayata olan sevgisini yitirmek üzereyken, başka bir genç hayatını sonlandırmak istediğinde durumun nasıl değiştiğini görüyoruz.

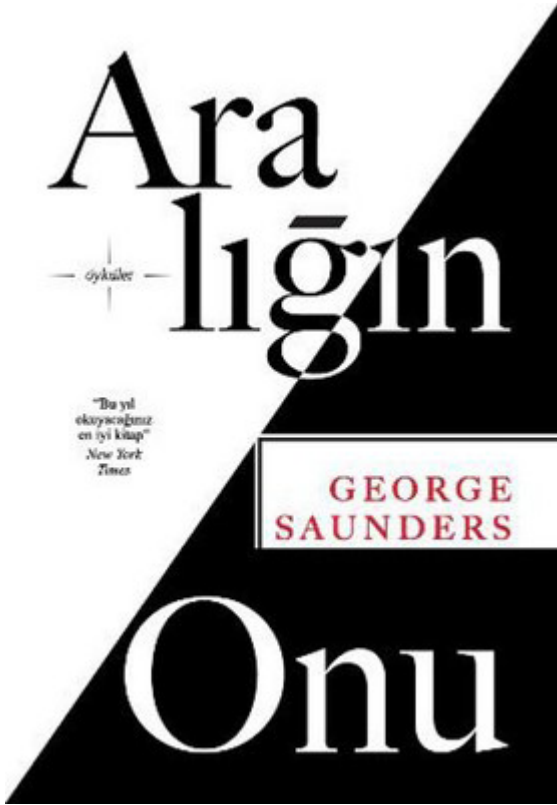
Saunders karakterlerini etik değerler üzerinden ikilemde bırakmayı seviyor. “Benim Kahramanca Fiyaskom”da bir çalışanın işyerinde görmemesi

“

Sınıf çatışmasının ortasında, dışlıların arasında parçalanmış hayatları iki şekilde görebiliyoruz. Biri gerçekten sisteme adapte olabilmiş, orta halli bir yaşamın içinde kendi yağıyla kavrulup giden karakterler. Bunlardan biri de “Al Roosten” öyküsündeki karakter.

gereken bir şeye şahitlik ettiğini ve bununla birlikte soyunduğu kahramanlığı görüyoruz. Aslında her şey hiyerarşinin ve sınıf çatışmasının bir tezahürü olarak çıkıyor karşımıza. Direkler öyküsünde, orta direk ve sonuna kadar Amerikan yaşamını benimsemiş bir babanın çocuklarını nasıl etkilediğini ve bu standart yaşamın insanı nasıl çığırından çıkardığını görüyoruz. “Uyarı” öyküsünde beyaz yakalıların aslında o kadar da tuzunun kuru olmadığını hatırlatıyor yazar. Onların itaat etmesi gereken bir adam ve bu adamın da itaat etmesi gereken başka bir amiri olduğunu görüyoruz. Bir yandan da beyaz yakalıların yaptığı işi sır gibi kapalı tutuluyor. İşin doğası ne olursa olsun, kesin itaat edilmeli mesajını veriyor patron. Saunders bu kuralın, toplumun en küçük yapısı aileden en büyük halka devlete kadar aynı şekilde işlediğini gün yüzüne çıkarıyor. “Semplika Kız Günlükleri”nde insanların hâlâ Amerikan rüyasına tutunmaya çalıştıkları anlatılıyor. Herkese eşit fırsat verildiği ve herkesin düze çıkacağı fikriyle oyalanıyor insanlar. Kazı kazandan para gelince fırsatlar ülkesinin doğruluğu ispatlanmış gibi görünüyor. İronik bir şekilde bu parayla neredeyse “köle” denilebilecek etnik hizmetçiler, “Semplika kızlar,” ailenin kızına doğum günü hediyesi olarak alınıyor. Ailenin kızı insafa gelip Semplika kızlarını serbest bırakınca, bu kez Amerikan rüyası tepetaklak oluyor. Orta halli geçimlerinden düşüp dibe vuruyor aile. Çünkü Semplika kızlarını kaybetmenin bir tazminatı olduğunu öğreniyorlar. Zorluklarla yaşamaya çalışan aile devletin/kurumların/şirketlerin baskılarını sürekli üzerinde hissediyor. Diğer bir yandan, bu aile ufacık bir düze çıkmayla hemen gücünün yettiğini ezebiliyor. İşin başka bir boyutu da Semplika kızlarının yasal ve kurumsal olması.

Sınıf çatışmasının ortasında, dışlıların arasında parçalanmış hayatları iki şekilde görebiliyoruz. Biri gerçekten sisteme adapte olabilmiş, orta halli bir yaşamın içinde kendi yağıyla kavrulup giden

Aralığın Onu, George Saunders,
Çevirmen: Niran Elçi, 248 syf., DeliDolu
Yayınevi, 2014.

karakterler. Bunlardan biri de “Al Roosten” öyküsündeki karakter. Her ne kadar orta düzey bir yaşam standardı yakalamış olsa da arkadaşına olan kıskançlığının üstesinden gelemiyor. Rutine binmiş hayatın içinde onu neyin mutlu edeceğini bulamadığı için, başkalarının mutluluğundan rahatsız oluyor. Neyse ki, Saunders’ın iyimserliği sahneye çıkıyor ve karakterimiz gençliğinde annesinden aldığı eğitim ve sevgi sayesinde insanlığa dair umut ışığı olabiliyor. Diğer insan tipine gelecek olursak, Saunders bunları baştan kaybetmiş karakterler olarak sunuyor. “Eve Dönüş” öyküsünde askerlikten dönmüş bir adamın yaşadığı travmalardan sıyrılmadan hayatın sert yüzüyle karşılaşmak zorunda kaldığı resmedilmiş. Evet, askerden dönmüş biri olarak herkes onu takdir ve tebrik ediyor ama bu lafta kalıyor. Toplumun ikiyüzlülüğü burada da belirginleşiyor. “Tamam bizim için askerlik yaptın, bizi korudun, ama bundan sonrası için gözünün yaşına bakamayız” mesajı geliyor herkesten. Eve döndüğünde annesinin idareten yaşadığı hayatla karşılaşıyoruz. Parasızlık çektiklerini ve yine kendilerine nazaran durumu iyi olanlara karşı takınılan olumsuz tavrı görüyoruz. İçinde yaşayacakları doğru düzgün bir evleri yok ve ev sahibi geciken kira yüzünden onları atmak üzere. Böyle bir durumda anne oğlunu koz olarak kullanıyor. Onun askerlik yaptığını ve ona saygı duymaları gerektiğini dillendiriyor. Kısmen işe yarıyor da. Ama çok kısa bir süreliğine. Saunders Amerika’yı modern bir orman olarak görüyor sanki. Bir yandan orman kanunları geçerliyken, bir yandan da şansı yaver giden ya da tek tük de olsa irade gösterenler çemberi kırabiliyor, ama bu kesinlikle özgürlük demek değil. Sadece daha geniş bir çemberin içine düşmek demek. Kısaca, Saunders kara mizaha bulandırdığı öykülerinde çağımız insanının sosyal bir varlık olarak yaşarken, bütün bu kurallar ve sistemler bütününün içi

Nêrinek li ser romana Mîrzayê Reben

Her mirovekî baş xwedî aliyekî nebaş e; her mirovekî nebaş jî xwedî aliyekî baş e. Tu kes di sedî sed baş û nebaş nîne! Ya herî baş piştdayîna aliyê mirov yê baş e. Dema ev hat kirin dibe ku mirov serbikeve. Lewma gotinek kurdan a pêşiyar 'Xwîn bi xwînê nayê şuştin' e. Gor têgihîştina min nivîskar bi vê romanê, vê peyamê ji me kurdan ra dîyar dike. Ewê romana 'Mirzayê Reben' wek romanek psikolojîk di wêjeya Kurdî de ciyê xwe bigire.

Hasan Polat

Min di salên berê da nivîskara navdar Suzan Samancı wek çîroknivîs nas kir. Naveroka çîrokên wê her çiqas kurd û kurdistanî bûn jî bi zimanê tirkî dinivîsiya. Dema min bihîst Suzan Samancı soz daye ku ewê rojekê bi kurdî jî binivîsîne pir kêfxweş bûm û benda berhemên wê yên kurdî mam.

Berhema wê ya bi kurdî ya yekem jî çîrok bû. Bi navê 'Ew jin û mêrê bi maske' di sala 2015an da ji aliyê weşanxaneyê 'Avesta' hat weşandin. Bi xwendina vê kitêba Suzan Samancı ra ev ji bo min êdî bû çîroknivîskareke kurd. Bi rêya înternetê pê haydar bûm ku romaneke wê ya bi kurdî jî tê weşandin. Bi kelecânî benda destxistin û xwendina romana wê bûm. Min ev roman xwend û dixwezim bi vê nivîsê nêrînên xwe pêşkeşî xwendevanan bikim.

'BÎ ALİSANDİNÊ BİRÎN XWEŞ NABE'

Romana Suzan Samancı bi navê 'Mîrzayê Reben' dîsa ji aliyê weşanxaneyê 'Avesta' di sala 2019an da hat weşandin. Roman li ser şexsiyeta Mirza bê hundandin jî, bi her awayî hêst û ramanên mirovatiyê, xewn, xeyal, nakokî û beramberiya derûniya mirov bi şêwazek hostatî haniye ziman. Bê gûman her nivîskar; ji jiyana xwe ya civakî û erdnîgariya xwe qidûm digre, berhemên xwe di dil û hişê xwe da dimeyîne û bi islûbek estetik pêşkeşî xwendevanên xwe dike. Çi berhema edebî dibe bila bibe, gava bi avayek xweşik li ser xeta mirovatiyê da şênber bû ev edî benda xwendevanên xwe ye û di dirokê da bi xwe hêlîna xwe çê dike.

Mîrza her çiqas li ber sedemên aborî were Ewrûpayê jî xwe mîna kesekî li ber sedemên siyasî dinasîne. Ji ber ku xwe bi derûdora xwe bide qebûl kirin pir hewldide. Lê hemû hewldana wî ji bo

destxistina armancên wî yên veşartî ne. Rebeniya wî jî ji ber vê şaşitiya wî tê. Bêj bi bêj jin dikevin jiyana wî, an jî bi gotinek din pir jinan dixê di nav jiyana xwe. Lê tu jinê ra bi demek dirêj nikane jiyana xwe bidomîne. Mirovekî ji aliyê derûnî da birîndar e û haydarê birîna xwe jî nîne. Mîna sêyek birîndarê ku birîna xwe dialise, ev jî bi tekiliya xwe ya bi jinan ra birîna xwe dialise.

Lê bi alisandinê birîn xweş nabe. Lewma nivîskar ji bo wî dibêje: “Mîrza fênekbazekî bêpîvan bû...” Mirza her çiqas karakterek kurdekî li diasporayê be jî, ew karakterek cîhaniye jî. Mîna ku hinek karakterên romanên klasîkên cîhanê bi demê ra di nav çand û zimanên cîhanê da wek karakterên balkêş ên wêjeyî cihên xwe girtin, ez bawer dikim ku Mirza jî bi vê balkêşiya xwe di wêje ya Kurdî de cih bigire. Lehengê romanê bi nav Mirza be jî, bi rastî însan e. Ev çend hevokên di destpêka romanê da ji bo vê tesbîtê mînak in.

“Mirov aferîdeyekî pir sosret e, hînî her tiştî dibe, lê gelek caran jî xwe bi xwe dixapîne. Jixwe ti tiştêk ji bîra mirov dernakeve, ew tişt qasî niçikî derziyê be jî, paşê demekê ji deman bi şeweyekî din derdikeve holê... Binehiş mîna bîreke bê binî ye. Asimanê bê dawî ye...” (12-13)

Suzan Samanci hinek salixdanên derûniya kûr a ji aliyên Freud û Jung va hatine kifşkirin bi biwêjek çanda kurdî, ango bi peyva ‘pişo’ di romana xwe da bikartîne. Li ba kurdan dema mirovek pir hêrs dibe û ji qalibên xwe derdikeve, dibêjin; ka wê/î hinekî bi pişo pişo haş bikin ku çewtiyeke neke!

‘PIŞO BÎ KURDÎ JI BO BÎNAVKIRÎNA DERÛNIYA MÎROV NAVEK PÎR CÎH DA YE’

Durûtiya Mîrza di gîyana wî de qelişiyê vedike û bi demê re ev qelişî mezin dibe. Ango ûcdana wî ya sirûştî li hember fênekbazî û durûtiya wî serhildide, ji wî ra wek mirovekî xwe eyan dike. Navê wî Pişo ye. Bi vê navkirinê serkeftiyek balkêş a nivîskara romanê aşîkar dibe. Di felsefê da ‘nav lêkirin’ mijarek girîng e. Pîrsa di serî da nav hebû an tişt? curbecûr hatiye niqaşkirin. Di kitêbên olî da jî ev mijar girîng e. Di Încîlê de tê gotin ku , ‘di serî da peyv hebû’, di Qur’anê de jî dibêje, ‘dema Xwedê got bibe, ev dibe!’ Gotina min a kurt ev e ku, “Pişo bi kurdî ji bo binavkirina derûniya mirov navek pîr di cih da ye. Pişo bi her fênekbazî û durûtiya Mîrza va ji wî ra eyan dibe, ji bo sererastkirinê ji wî rexne û şîretan dike. Pişo binbîra Mîrza ye. Lê Mîrza rastiya Pişo nabîne û wî wek kesekî nedîtîyê bi tesîra nivîştên Siltanê, jina wî ya li welat, li ba melle û şêxan daye çêkirin, dihesibîne û şirove dike. Niha em di rûpelên romanê da hinekî Pişo, anga denge wi yê hûndurîn/hinavî guhdarî bikin. Tu çi dikî Mîrzo, tu dibêjî jinên pîr, seqet, keçelok, xweşik, êdî bila qîzên panzdeh salî ji bo min bimirin, bila ew aşiqê min bibin! Ax rebeno ax rebeno! (22-23)

Tu xwe dixapînî! Tu tirsonekî, guherandin û rastî bi te zor tê, vegera li ser cewherê rastiye karê herkesî nîne!” (34)

Pişoyê nedîtbar deng da; “Hey looo, hey looo, hela tu li Mîrzo yê min binêre, lo lo lawo tu hê li pey qîzaniyê yî, qîza te ya ciwanik a xama, newêre bêje, ‘ez hez ji yekî dikim’, lê te li vir harema jina çêkiriye! Lê Siltana reben, ew namûsa te ye ne? Birra namûs çi ye Mîrza? Ma namûsa te heye?” Ku dengê Pişo di guhê Mîrza de olan da, hêrsa wî hat, got; “Ez ê di îmana ten*am!” Paşê bi kulma xwe zexm li erebê xist, erebe hejiya. Pişo bi aramî kire piste pist, “Mîrzo yê min, li

xwe mukur were, ka îmana te heye yan na!” (32)

Bi fênekbazî dibe ku mirov bi demek kin, bi armancên xilt ra serbikeve. Lê ev jiyana zû û dereng ji mirov ra dibe barê giran. Mirov nikane demek dirêj di bên vê bargiraniyê da bije. Lewma tê gotin ku ‘Dema mirov gor baweriya xwe neje ewê gor jiyana xwe bawer bike’. Lê her ku wext derbaz dibe çewtiya jiyana Mîrza wî dixîne di bin lepên xwe. Ev çiqas dudiliya xwe didomîne ewqas jî dibe pêlihistikê Pişo.

Serkeftinek din a romanê ev e ku nivîskar bi xwe jin e û têkiliyên Mîrza yên bi jinan ra pir bi serkeftî aniye ziman. Suzan Samanci bi kurdiyek berfireh, dewlemend, serkeftî û herikî romana xwe hunandiye.

Jinên curbecûr dikevin jiyana Mirza, xwe dike bin perikê Luz û Sosin ê ku temenê wan ji Mirza mezintir in. Rengîn di demek kin da rûyê Mirza yê bin maskeya wî da dibîne û dixweze ji wî ra alîkar be. Lê Mîrza naxweze maskeyê xwe derbixe û xwe sererast bike. Lewma Rengîn jê dûr dikeve û diçe. Ev demekê bi Şukranê xwe dixapîne. Kengê edî hewceya wî bi Şukranê ra namîne wê ji xwe dûr dixê. Tekiliya wî ya bi Sarayê ra ji wî ra dibe zinarekî mezin ê ku sere wî lê dikeve û wî dihejîne.

‘MÎRZA JI RASTIYÊ DIREVE, PIŞO BI QIRIKA WÎ DIGIRE’

Her ku Mîrza ji rastiyê direve, Pişo bi qirika wî digre, serûbin dike, ji rûyê wî yê veşartî ra dibe neynik. Ev jiyana wî ya kambax û dijwar giyanê wî parçe parçe dike, edî kabûsan dibine. Ji qabûsên Mîrza çend mînak:

Di destê Siltanê de gurzek nivişt û hemayîl hebûn,

li dora wî çindik davêtin û dikeniya, ji bilî kênê wê ti dengên din nedibîhîst. Siltanê hat devê xwe kir guhê wî û bi awayekî qîrîn got; “Min xet û nivîştên wisa çêkirine ku, cinên min ê bi te vedin. Tu yê bi devê xwe qûna xwe bialêsî, tu yê bibî potikê ber hayzeya jinan. Te wek çûcika nîvkuştî ez çing kirim û avêtim hêlekî. Niha jî bikêf û zewq î ne!” Gurzê Hemayilên di destê Siltanê de dikirin xişê xiş, Mîrza bazda û Siltanê da pey wî... (103-104)

Her gurzekî ortenceyên Rengînê li ber çavên wî dibûn wek serê Sosin, Siltan, Luz û Rengînê. Mîna ku hemû rêz bibûn û tinazên xwe bi Mîrza dikirin. Luzê digot; ‘Lawikê gûndî,’ Sosinê digot; “Lawikê min ê reben!; Rengînê di- got; “Ew ê min ê vik û vala yê fortekçî!”; Siltanê digot; “Van jinên şeşgûnik mêrê min ji rê derxistin, ez keçxala wî ya hêja bûm, ma qey mirov jineke wek min dihêle û diçe!” (121)

‘DEMA ESKERAN DAVÊTÎN SER GUND, KÊZIKAN XWE DITELAND’

Li gor pisporan şert û mercên nûjentiyê roman derxist holê û jê ra bû çavkanî. Derûnînasiya nûjen jî di serî da zêdetir li ser çarçoveya derûnînasiya kûr (psîkoanalîzê) pêştve çû. Sîgmûnd Freud behsa derehişê kir û Carl Gustav Jung xitûbên derehişê fireh kirin. Li ba Jung biwêja kollektîve Unbewuste / derhişiya kollektîf xwedî rolek girîng e. Gor vê nêrînê mirov bi ku da here jî nişêtên civaka xwe ji xwe ra dibe. Di romana Suzan Samanci û karakterê Mîrza da xetên derûnînasiya kûr di her bûyerî da xwe aşîkar dikin. Şert û mercên dewerên Mîrza jiyana xwe ya zaroktî û xortaniyê lê derbaz kiriye wusa hatiye vegotin:

“Dema ku eskeran davêtin ser gund, her kesî, heta

kêzikan jî xwe ditelandin. Şildim bildima eskeran di tarîka şevên reş de dibû wek dêwekî heft serî! Çawişê bacûcîk bavê wî avêtibû erdê, bi lingên xwe yên rêx pêl singa wî dikir û digot; “Bêje hecî keleşkof li kû ye?” Bavê wî di nav xwînê de mabû... Kevokên Mîrza bi nikulên xwe şaşîka bavê wî dixistin. Çavuşê bacûcîk gule bera wan kevokan dan, paşê wek sadîstan dikir hîre hîr û dikeniya.” (49)

Li gor Gustav Carl Jung kesayeta her mirovekî xwedî siyeke ye. Siya keseyata mêran jin (anîma), ya jinan jî mêr (anîmûs) e. Siya kesayeta mirov li ba pir helwest û hewldanên wê/î xwe nîşan dide û xwedî bandorek mezin a derîhiş e. Di vê çarçoveyê da ev hevokên li jêr bondora perwerdeyiya Mîrza ya li malê û rola diya wî ya li ser siya kesayeta wî ya derûnî piçekî aşîkar dike.

Bedena Loqman a zirav, dema zaroktiyê anî bîra wî. Wî zilm li Loqman û li zarokan dikir. Gava li hevalên xwe dixist, diya wî digot; “Velleh Mîrzo bê exlaq û bêhteng e, ez jî pê nikarim!” Lê Mîrza dizanibû ku diya wî xwe pê qure dikir, dixwest serdestê gund be... (142)

Mîrza di dawiyê da bi dek û dolaxan Sarayê dixîne dehfika xwe. Sara di temenê keça wî da ye û keça malbatek kurd a bastanî ye. Sara di zanîngehê da xwendekarê beşa felsefê ye. Li çav û guhên hemû mêrên malbatê li ser wê ne, qet nikare xwe tev bide. Sara malbata xwe wisa tarîf dike: “Malbata min ev sîh sal in li Ewropayê dijîn, lê mîna ku ew hê li bendera gûndê xwe ne, nehatine guherandin. Min mekteb xwend dîsa jî ez azad nebûm, şûrê bavê min hertim li ser milê wî ye û li dû min û xwişkên min e; ne bavê min bi tenê, ap û birayên min jî wisa ne.” (76)

‘HÊVÎ DIKIM TU YÊ JI WÊ ÇEMBERA JI ÊGİR DERBAS BIBÎ’

Dema malbata Sara haydarê vê təkiliyê dibe, didin bidû Mîrza. Mîrza pê dihesse ku mirin e yê li bidû wî, ji tirsan ji Cenevê direve û berê xwe dide mala Loqman, hevalê xwe yê zaroktiyê. Lê pêş çûyîna xwe de hest û hişên wî li tevûhev in. Hêdî hêdî pê dihesse ku jiyan wisa nadome. Guhê xwe dide Pişo û ji wî alîkariyê dixweze. Pişo ji wî ra van şîretan dike: “Dostê min, tu niha li naverasta pira xwebûna cewherî yî, eger bikaribî ji wê pirê derbas bibî, tu yê biserkevî. Jixwe merca yekemîn ya jiyanê birêgez biryardarî ye. Hêvî dikim tu yê ji wê çembera ji êgir derbas bibî!”(135)

Dengê min tê te! Tu binhişê xwe yê qirêj vala bike, ti tiştêkî qirêj tê de nehêle, ku tu bihêlî rewşa te yê ji ya berê xerabtir be! Mîrza dest bi laveyan kir, rastiye jê re got; “Laveyan neke, ne bi laveyan, bi tenê li xwe danînê dikarî xwebûna xwe ya cewherî bi dest bixî.” (146)

Kesên ku haydarê şert û mercên jiyanê kurdan û tengasiyên wan in, dikanin hinek birînên Mîrza ji ber xwe ra bînin û têbigihîşin. Lê hemû fênekbazî û durûtiyên wî carna xwendevan pir eciz dikin. Mirov hewce dibîne ku bibêje, ‘ma ewqas jî dibe!’ Di dawiya romanê da nivîskar bi devê Mîrza çewtiyên wî bi şeweyek xewneroj wusa pêşkeşî xwendevanan dike:

“Min dixwest ez bibim mirovekî durist û berhemdar. Heyf û mixabin min armanca xwe şaş kir derew, dek û dolab bi min xweş hatin. Min digot qey ez bextewar û serkeftî me. Min serê hêjaran dipelçiqans, li hember xurtan jî serê xwe ditewand. Ez bi roj bilbil, bi şevê jî pişkûl bûm, min nikaribû xwe ji qirecira giyanî rizgar bikim. Min dizanibû ez biqasî pisîkekî jî kêrhatî nînim. Ti caran ez nebûme ez! Min heya niha xwe bi xwe xapandiye. Ez Mîrza me, Mîrzayê reben im! Belê Mîrzayê reben, Mîrzayê reben!

‘DÎ ÇANDA ROJHÎLAT DA QEDR Û QÎMETA MIROVAN NAYÊ ZANÎN’

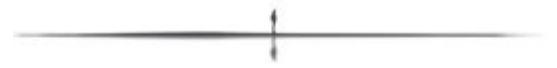
Bavê min mirovekî di halê xwe de bû! Diya min qet paxaf pê ne dikir; têhn û niçên dinyayê didan bavê min. Lê dîsa jî bavê min heyranê diya min a Seyrika Hemoyê Beşo bû! (146-147)

Dema xwendevan van agahiyan ji devê Mîrza dixwîne, êdî zêdetir ji kirinen Mîrza têdigihîşe. Wê demê bandora malbat û gelê ku mirov di tê da hatiye perwerdekirin û pencereya derhişiya derûnînasiya kûr di hişê xwendevan da wek şerîda filmeke bi lez û bez carek din derbaz dibe.

Di çanda Rojhilat da qedr û qîmeta mirovan nayê zanîn û kuştina kesên nebaş bi dilekî aramî tê qebûl kirin. Dema mirov romanê dixwîne û hemû dek û dolaxên Mîrza dibîne, dixweze ku tofanek bê serê Mîrza û holê rabibe. Lê nivîskar Suzan Samanci di vî warî da jî rêya çareseriyek alternatîf nîşanî xwendevanên xwe dide. Mîrzayê Reben nakuje û bi alîkariya Pişo berî wî dide çareseriyek din; paqijbûnek bi poşmanbûn û xwe sererastkirinê.

Her mirovekî baş xwedî aliyekî nebaş e; her mirovekî nebaş jî xwedî aliyekî baş e. Tu kes di sedî sed baş û nebaş nîne! Ya herî baş piştdayîna aliyê mirov yê baş e. Dema ev hat kirin dibe ku mirov serbikeve. Lewma gotinek kurdan a pêşiyar ‘Xwîn bi xwînê nayê şuştin’ e. Gor têgihîştina min nivîskar bi vê romanê, vê peyamê ji me kurdan ra dîyar dike.

Ewê romana ‘Mirzayê Reben’ wek romanek psikolojîk di wêjeya Kurdî de ciyê xwe bigire.

Mîrzayê Reben
Suzan Samanci

avesta

Mîrzayê Reben, Suzan Samanci, Avesta Yayınları, 152 syf., 2019.

ETKİNLİK

**UĞUR YÜCEL
- AZINLIKTA
KALDIK**

26 Şubat 2020
Saat: 20:30
Bostancı Gösteri
Merkezi,
İstanbul

**NEW MODEL
ARMY**

28 Şubat 2020
Saat: 20:00
SoldOut Performance
Hall
İzmir

**TARLA
KUŞUYDU
JULIET**

08 Mart 2020
Saat: 20:00
Düzce Kültür
Merkezi,
Düzce

MALUMA

04 Nisan 2020
Saat: 20:00
Ülker Spor ve Etkinlik
Salonu,
İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Enno ya da Asfalttaki Karahindiba

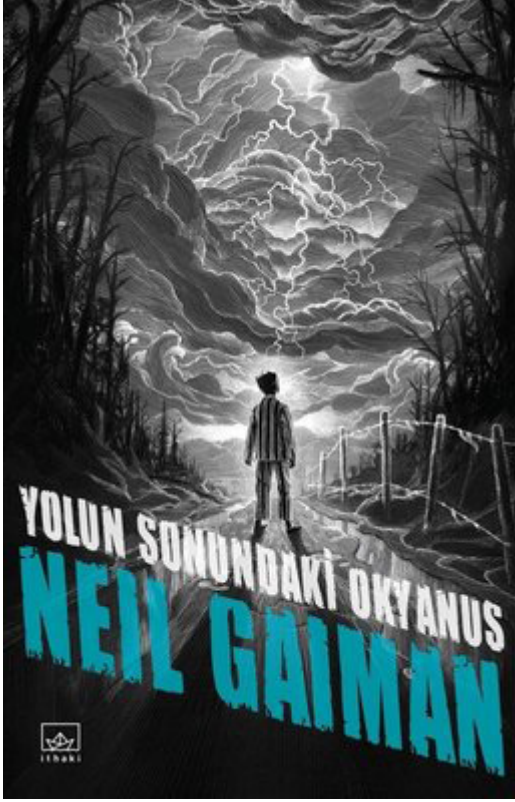
Yazar: Astrid Frank
Çevirmen: Semra Pelek
Yayınevi: Kırmızı Kedi
Sayfa Sayısı : 144

Şehirdeki Küçük

Yazar: Sydney Smith
Çevirmen: Gonca Özmen
Yayınevi: Kırmızı Kedi
Sayfa Sayısı: 40

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

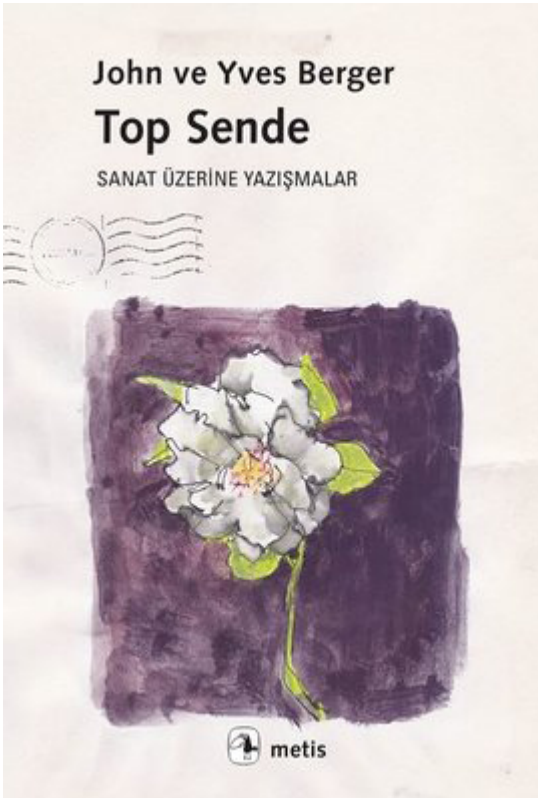
Yolun Sonundaki Okyanus

Yazar: Neil Gaiman

Çevirmen: Zeynep Heyzen Ateş

Yayınevi: İthaki Yayınları

Sayfa Sayısı : 208

Top Sende-Sanat Üzerine Yazışmalar

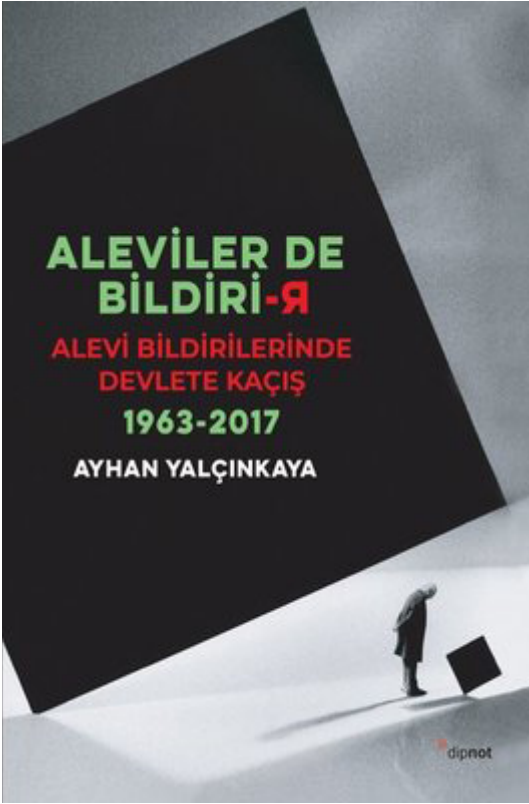
Yazar: John ve Yves Berger

Çevirmen: Oğuz Tecimen

Yayınevi: Metis Yayıncılık

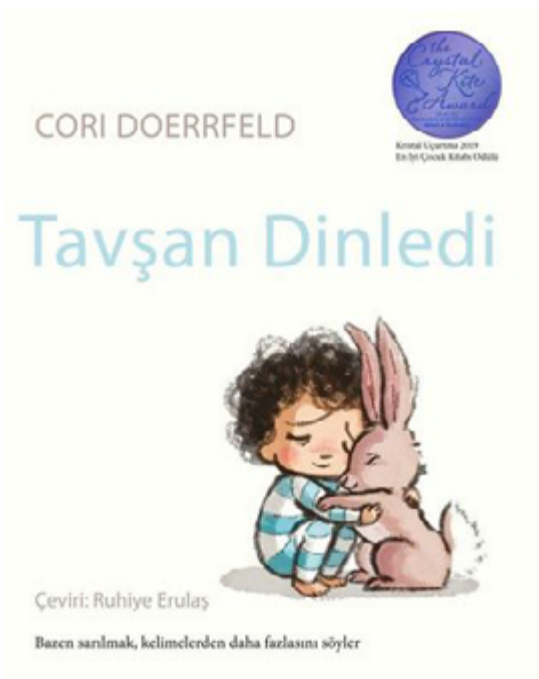
Sayfa Sayısı: 104

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Aleviler de Bildirir-Alevi Bildirilerinde Devlete Kaçış 1963-2017

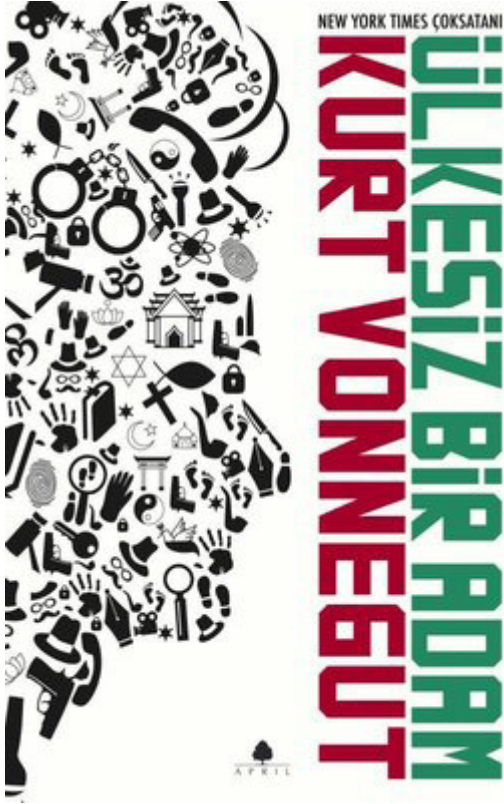
Yazar: Ayhan Yalçinkaya
Yayınevi: Dipnot Yayınları
Sayfa Sayısı : 384

Tavşan Dinledi

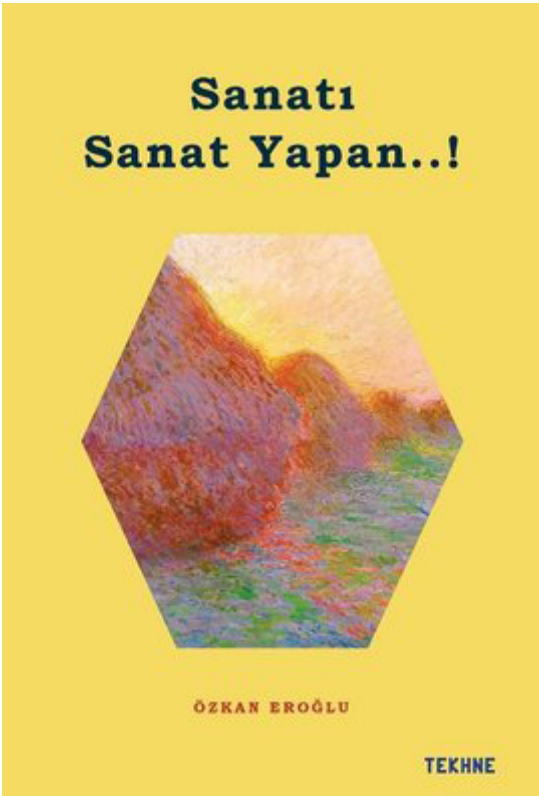
Yazar: Cori Doerrfeld
Çevirmen: Ruhiye Erulaş
Yayınevi: : Gergedan Yayınları
Sayfa Sayısı: 36

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Ülkesiz Bir Adam

Yazar: Kurt Vonnegut
 Çevirmen: Algan Sezgintüredi
 Yayınevi: April Yayıncılık
 Sayfa Sayısı : 120

Sanatı Sanat Yapan..!

Yazar: Özkan Eroğlu
 Yayınevi: Tekhne Yayınları
 Sayfa Sayısı: 48

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Söyleyecek Bir Şeyi Olmalı İnsanın

Yazar: **Peter Laugesen**
Çevirmen: **Murat Alpar**
Yayınevi: **Yitik Ülke Yayınları**
Sayfa Sayısı : 128

Hafıza Sanatı

Yazar: **Frances A. Yates**
Çevirmen: **Ayşe Deniz Temiz**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: 432

ÇOK SATAN KİTAPLAR**EDEBİYAT****1. Şeker Portakalı**

Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

2. Hayvan Çiftliği

George Orwell, Can Yayınları

3. Suç ve Ceza

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

4. Körlük

Jose Saramago, Kırmızı Kedi

5. 1984

George Orwell, Can Yayınları

6. Simyacı

Paulo Coelho, Can Yayınları

7. Sineklerin Tanrısı

William Golding, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

8. Cesur Yeni Dünya

Aldous Huxley, İthaki Yayınları

9. Altıncı Koğuş

Anton Çehov, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

10. İçimizdeki Şeytan

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

11. Fahrenheit 451

Ray Bradbury, İthaki Yayınları

12. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

13. İnsan Neyle Yaşar

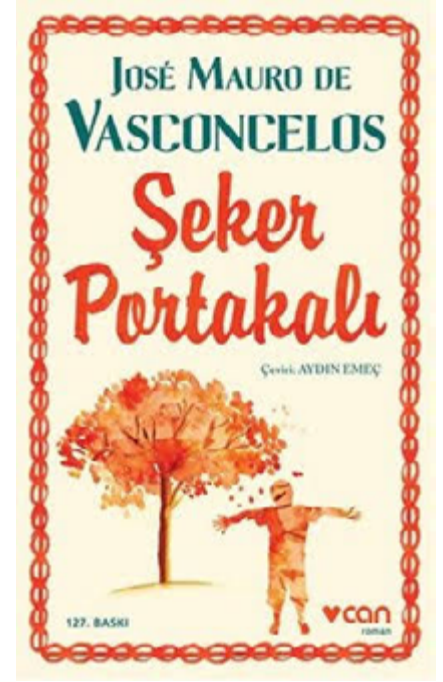
Lev N. Tolstoy, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

14. Camdaki Kız

Gülseren Budayıcıoğlu, Doğan Kitap

15. Olağanüstü Bir Gece

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

ÇOK SATAN KİTAPLAR**EDEBİYAT DIŞI****1. Fabrika Ayarı**

Hayati Inanç - Bekir Develi, Profil Kitap

2. Bir Ömür Nasıl Yaşanır?

Hayatta Doğru Seçimler İçin Öneriler

İlber Ortaylı, Kronik Kitap

3. Momo

Michael Ende, Pegasus Yayınları

4. Hiç'likten Gelen Güç

Tuğçe Işınsoy, Feniks Kitap

5. İrade Terbiyesi

Jules Payot, Ediz Yayınevi

6. Bunu Herkes Bilir - Tarihte Yanlış Sorulara Doğru Cevaplar

Emrah Safa Gürkan, Kronik Kitap

7. Tüfek, Mikrop ve Çelik

Jared Diamond, Pegasus Yayınları

8. Yaklaşıyor Yaklaşmakta Olan

Tahir Şimşek, Sinada Kitap

9. İçimdeki Müzik

Sharon M. Draper, Timaş Genç

10. Gerçek Tıp-Yitik Şifanın İzinde

Aidin Sâlih, Yitik Şifa

11. İnsanın Anlam Arayışı

Viktor Emil Frankl, Okyanus Yayınları

12. Sarmal

Murat Ağirel, Kırmızı Kedi Yayınevi

13. Üretme Tüket /İthalat-Siyaset-Rant Kısacasında Tarım

Ali Ekber Yıldırım, Sia Kitap

14. İyi Hissetmek

David Burns, Psikonet Yayınları

15. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi

Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap

